

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ З
НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У США**

Статтю присвячено проблемі педагогічної підготовки молоді – вихідців із національних меншин у закладах загальної середньої освіти США. Розглянуто зміст, форми та методи формування соціалізаційної компетентності молоді у світових інтеграційних тенденціях.

Ключові слова: напрями соціалізації, кроскультурна соціалізаційна компетентність, полікультурна, глобальна освіта.

Статья посвящена проблеме педагогической подготовки студентов–выходцев из национальных меньшинств в учреждениях общего среднего образования США. Рассмотрено содержание, формы и методы формирования социализационной компетентности молодежи в мировых интеграционных тенденциях.

Ключевые слова: направления социализации, кроскультурная социализационная компетентность, поликультурное, глобальное образование.

The article is dedicated to the issue of modernization of teacher training of students from national minorities in the secondary schools in the US. The content, forms and methods of forming socialization competence of students in the global integration trends have been defined.

Keywords: areas of socialization, socialization cross-cultural competence, multicultural, global education.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. На сучасному етапі світового розвитку суспільства під впливом процесів світової глобалізації зростає кількість держав, для яких характерним є пошук ефективних форм та методів педагогічної діяльності для забезпечення рівних прав на якісну освіту для всіх без винятку учнів. Не менш знаковим є також перехід від індустріального виробництва до науково-інформаційних технологій, де в США вартість інтелектуальної власності вже складає більше 30% [1, с. 3-4]. Багатоконфесійність та багатоманітність, зміна технологій у всіх сферах суспільного життя робить пріоритетними питання освітньої діяльності в загальноосвітніх школах Сполучених Штатів Америки. Особлива увага науковців та освітян приділяється розв'язанню проблеми соціалізації дітей – вихідців з національних меншин, в американському шкільництві. На нашу думку, посилення уваги науковців до проблеми соціалізації, насамперед, до особистості в американському суспільстві пояснюється все більш широким розумінням її впливу на розвиток і творчу реалізацію в суспільстві, яке перебуває в умовах трансформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Так відомо, що в суспільних науках існує ряд визначень поняття соціалізації, які різняться в залежності від розуміння їх авторами сутності й структури особистості як психо – соціогенної істоти. Серед визначень цього поняття є загальне положення про те, що сутність соціалізації полягає в засвоєнні індивідом соціального досвіду, але розуміння змісту цього досвіду, його структури, засобів і порядку засвоєння істотно відрізняються через багатогранність самого феномену соціалізації та різноманітності його форм [2, с. 12]. Цей факт обумовив необхідність аналізу теоретико-методологічних підходів до соціалізації особистості.

Зазначимо, що поняття “соціалізація” (від лат. socialis - суспільний) має більш як столітню історію і є дуже поширеним у науці. Ще в 1956 році цей термін було внесено до

реєстру американської соціологічної асоціації. У кінці 60-х років проблема соціалізації стала міждисциплінарною й увага до неї підсилилася з боку спеціалістів різних наук - філософів, соціологів, педагогів, політологів і психологів [4, с. 8]. Нами використовується загальна назва „учнівська молодь” при соціалізації молоді в системах загальної середньої освіти США, у тому числі й західноєвропейських країн. Слід відмітити, що значний внесок при дослідженні соціалізації учнівської молоді у Сполучених Штатах Америки належить таким вітчизняним ученим, як І. Бех, В. Болгарина, О. Заболотна, Г. Дмитрієв, Л. Коваль, В. Москаленко, О. Сухомлинська, В. Сухомлинський, та ін. Західноєвропейським та американським темам соціалізації присвячують свої праці В. Чагілов, М. Красовицький, Н. Лавриченко.

Серед праць американських учених, присвячених соціалізації, є дослідження С. Аткина (Atkin), С. Бенкса (Banks) М. Сетрона (Cetron), С. Янга (Yang), Р. Кохена (Cohen), Д. Істон (Easton) і Дж. Денніс (Dennis), А. Гідденса (Giddens), А. Гіддингса (Giddings), Дж. Голланда (Holland), Г. Гаймена (Human), К. Ленгтона (Langton), Л. Кольберга (Kohlberg), Дж. Майерса (Myres), С. Палонські (Palonsky), Р. Рорті (Rorty), Дж. Сантрока (Santrock) та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Наголосимо, що вітчизняні та зарубіжні науковці проводять активні дослідження в цьому напрямі. Але до визначення й до трактування концепції “соціалізація” підходять по-різному, так як реалізація освітніх стандартів американської середньої школи здійснюється в умовах децентралізації й демократизації системи освіти.

Слід зазначити, що теоретики полікультурної соціалізації наголошують на тому, що є низький рівень успішності серед учнів-представників етнічних меншин. Це пояснюється тим, що система освіти орієнтується в основному на титульних американців. На думку американського науковця Д. Бенкса (Banks J.) недостатньо демонструвати позитивне ставлення до учнів усіх націй, освітянам слід враховувати й рівень володіння англійською мовою учнями – вихідцями з національних меншин. Саме педагогічна діяльність, яка сприяє соціалізації дітей – вихідців із національних меншин, розглядається науковими теоретиками не лише як спосіб вирішення проблеми низької успішності окремих груп учнів із національних меншин, але і як засіб формування багатогранного цілісного бачення світу. Здібності школярів оцінити явища з позиції іншої людини, прагнення до співпраці, взаємодії та взаєморозуміння кроскультурної компетентності тобто "знання, стосунки (attitudes), уміння, необхідні для того, щоб функціонувати в різному культурному середовищі (diverse cultural settings)" [8, с.53].

Відомо що, оскільки ми живемо у взаємозалежному світі, школа не може обмежуватися вивченням історії і культури своєї держави. Молодь має бути обізнаною до діяльності за межами своєї країни, до вирішення проблем всієї земної цивілізації. Дослідник Дж. Бенкс підкреслює, що завдання розвитку кроскультурної компетентності учнів і здатності оцінювати події, проблеми з позиції представника іншої культурної групи стоять перед полікультурною і перед глобальною освітою [8, с.53]. Відмінність полягає в тому, що глобальна освіта розширює контекст діалогу культур до планетарного рівня. Проте, відчути себе громадянином глобального співтовариства неможливо без чіткого і позитивного усвідомлення себе представником певної етнічної і національної культури. Тісний взаємозв'язок полікультурної і глобальної освіти очевидний. Необхідно брати до уваги унікальність кожної етнічної групи і не змішувати вивчення культур етнічних меншин, що проживають на території держави, з вивченням культури народів інших країн [8, с.53].

Прибічниками полікультурної освіти проведені багаточисельні дослідження по розробці теоретичних основ, практичному здійсненню популяризації самої ідеї полікультурного поліетнічного суспільства в соціумі. У статуті шкіл включено положення про те, що в учбовому закладі "заборонена дискримінація на основі раси, кольору, національної приналежності, релігії", тощо [12].

На думку російського науковця Чагілова В.Р., при дослідженні напрямів соціалізаційної роботи з учнями-вихідцями з національних меншин у загальноосвітніх школах США під «культурною ідентичністю» розуміється "об'єктивно-суб'єктивне виявлення" й усвідомлення особистістю своєї культурної totoжності і цілісності при стійкому визнанні цієї totoжності з боку етнокультурної спільності. Варто зауважити, що особистість поділяє придбані в процесі культурної трансмісії загальні для всіх членів групи соціально-психологічні та культурні характеристики. Це дозволяє їй в умовах міжетнічної взаємодії диференціювати свою культурну індивідуальність [7, с. 121]. У той же час російський дослідник, Г Дмитрієв стверджує, що культурна ідентичність – це цілісність. Цілісність є постійною протягом усього життя людини процесом безперервного виявлення власної самототожності в умовах мінливої соціокультурної реальності. Сама структура культурної ідентичності має наступні компоненти:

когнітивний (знання, уявлення про особливості власної культури і усвідомлення себе її членом на основі культурно диференціюючих ознак),

афективний (почуття приналежності до культури, оцінка її якостей, ставлення до членства в ній),

поведінково-діяльнісний (реальний механізм не тільки усвідомлення, але і прояву себе членом культурної групи) [5]. Кожен компонент культурної ідентичності має свої характерні ознаки, як зауважує американський науковець Д. Огбі (Ogbi J.), але, у своєму реальному функціонуванні всі компоненти знаходяться в діалектичному взаємозв'язку і взаємозалежності [14]. З віком, як зазначає П. Горські (Gorski P.), у людини стає все більш значущою рефлексія. Вона починає приймати певні рішення щодо себе і свого життя та формувати систему цінностей із власних переконань. Так само учень із національної меншини поступово приходять до усвідомлення "свободи активного вибору", ідентифікування себе з етнічною групою, членом якої є, або з групою домінуючої більшості [12]. Як стверджує дослідник М.Олнек (Olneck M.) із структури соціальної ідентичності учня-вихідця з національної меншини витісняється одна із найважливіших складових частин культурна ідентичність, і, як правило, може трапитись руйнування ідентичності підлітка в цілому. Усе це виявляється у відчутті власної безцільності, непристосованості до життя та душевному розладі [15, с. 37].

Незважаючи на значний науковий прогрес до проблеми соціалізації учнів-вихідців з національних меншин у закладах загальної середньої освіти США, у вітчизняній педагогічній науці все ще відсутні цілісні системні науково - обґрунтовані дослідження і практична реалізація соціалізаційного підходу розглянутої категорії учнів у шкільній вітчизняній практиці. Це позбавляє освітян можливості використати наявний позитивний досвід американських педагогів.

При детальному аналізі процесу соціалізації учнів-вихідців з національних меншин у загальноосвітніх школах США і при входженні особистості у різноманітні етнічні, расові, соціальні та культурні групи американського суспільства можна виділити як домінуючі *міжособистісний соціально-груповий та політико-правовий напрями соціалізації при організації діяльності державних закладів середньої освіти* .

Український науковець проф. Н. Лавриченко, досліджуючи процес соціалізації учнівської молоді у західноєвропейських країнах серед головних визначає напрями соціалізації учнів, які ґрунтуються на методологічних підходах. Міжособистісний напрям. Ця сфера становлення й розвитку знань, умінь і навичок особистості, які забезпечують їй можливості спілкування та спільної діяльності з "іншим" – відносини "Я – Ти". З такого спілкування та взаємодії і починаються власне соціалізація і внутрішній розвиток особистості. Розвиток мови, здібностей до співчуття та співпереживання, культури сприйняття та розуміння "іншого", передбачення його вчинків і поведінки загалом, самих витоків цієї поведінки й життєвих позицій утворює зміст цього напрямку шкільної соціалізації. Соціально-груповий напрям. Це сфера відносин "Я – Ми", у межах якої молода

особистість має оволодіти у школі базовими передумовами майбутньої інкорпорації у множину різноманітних характером і масштабністю соціальних груп. Це відносини етнічні, професійні, територіальні, сімейно-побутові, вікові та ін. Політично-правовий напрям. Це формування передумов поступового входження молоді у множину громадянських, юридично-правових, адміністративно-управлінських та громадських відносин. Відповідно змістом цього напрямку шкільної соціалізації є засвоєння учнями певного типу сприйняття, розуміння та оцінки політико-правових відносин різного рівня та форми, самовизначення та самореалізації особистості у цій сфері суспільного життя [3, с. 161-171].

Досліджуючи міжособистісний напрям соціалізації національних меншин США слід відмітити, що однією з ключових сфер у процесі шкільної соціалізації учнів вихідців з національних меншин є використання диференційованих підходів у навчанні, а саме:

1. Навчання культурно неоднорідних учнів (Teaching the Culturally Different) передбачає підготовку випускників до життя в існуючому соціальному просторі. Освіта учнів з національних меншин базується на їх рідній мові, культурі, цінностях та життєвому досвіді. Цей підхід забезпечує таких учнів необхідною інформацією та вміннями, щоб у майбутньому вони могли бути конкурентно спроможними з титульними американцями [17, с. 427].

2. Становлення "людських відносин" (Human Relations). За допомогою цього підходу впроваджуються позитивні та дружні відносини в осередок расових і культурних груп. Укріплюється самооцінка учнів-вихідців з національних меншин, яка сприяє гармонії у школі та суспільстві. Підкреслюється значущість національних свят, національних героїв, праць письменників та поетів, представників певної національної групи. Метою даного підходу є розвиток толерантних відносин між учнями, які належать до різних етнічних груп. Наголосимо на тому, що таким відносинам учні вчать із шкільних програм із читання. Вони допомагають їм розвинути позитивне ставлення до інших етнічних груп. Прихильники підходу "людських відносин" підкреслюють можливість комунікації між учнями, представниками різних національних культур. На уроках у початкових класах вчителі використовують нестереотипні матеріали і забезпечують невимушене вільне спілкування між дітьми. Такий підхід надає вчителям практичні ідеї щодо поліпшення взаєморозуміння між школярами різних гетерогенних груп. Але при цьому не враховуються теоретичні положення соціальної психології та теорії міжгрупових конфліктів. Немає зв'язку досліджень з культурних відмінностей тієї чи іншої етнічної групи. Такі теоретичні положення сприяли б ефективній комунікації між учнями з різних національних меншин. Прихильники цього підходу вважають, що ефективна комунікація приведе до поліпшення взаємодії між представниками різних етнічних груп [17, с. 427].

3. Підхід, спрямований на вивчення однієї етнічної групи (Single Group Studies), забезпечує соціальну справедливість, визнання та ідентифікацію етнічної групи. Даний підхід передбачає викладання матеріалу про певну національну групу в окремих темах та курсах. Такий підхід передбачає практичну частину полікультурної освіти, а не її теорію. Більшість науковців наполягають на соціальних змінах, як основних і довгострокових цілях полікультурної освіти. Учитель може викладати елементи традиційної індійської культури, але не згадувати про гноблення індійців. Множинні форми етнічного різноманіття ігноруються. Проблема расизму стає частиною навчального плану. Розвиваються ті чи інші курси з вивчення культури та історії окремих етнічних груп. Проте заміна в навчальному плані тем про американців на теми про афроамериканців, або інших груп меншин без розробки методичних та конкретних практичних курсів, не приносить бажаних результатів [17, с. 428].

4. Полікультурний (Multicultural) підхід є головним і включає в себе всі позитивні напрацювання попередніх підходів. У ньому обговорюються цілі та завдання освіти. Такі проблеми, як цінність і повага культурного до культурного різноманіття, цивільні права, соціальна справедливість та рівні можливості, рівний розподіл влади серед представників

етнічних груп [11, с. 9]. Більшість вчителів обговорюють у класі саме ці проблеми, а культурі і мові приділяють менше уваги. Не існує єдиної думки про те, як необхідно розглядати етнічність або інші форми національного розмаїття у полікультурній освіті. Навчальний план з історії в деяких випадках обмежується розглядом руху за громадянські права. Полікультурний підхід має добре сплановані освітні цілі, перспективні моделі навчального плану та інструкцій та різні методичні розробки для вчителів.

Метою даного підходу є акцентування уваги учнів на причини гноблення і нерівності національних меншин та визначенні шляхів вирішення соціальних проблем. З етнічних, мовних питань, проблем шкільної реформи, проводяться дискусії та впроваджуються моделі практичного застосування полікультурної освіти в школі. Застосовуються конкретні програми, навчальні плани, тести, які вчителі можуть використати в окремих темах проведення уроків. У даному підході культурна стратифікація протиставляється соціальній. Питання різноманітних культур розглядаються в підручниках. Метою такого підходу є допомога учням зрозуміти цінності своєї чи іншої культури. Прихильники даного підходу ведуть боротьбу з інституційним расизмом. Полікультурний підхід сприяє розвитку соціальній рівності та культурному плюралізму. У навчальному плані відображаються погляди різних етнічних груп, розглядається роль раси та етносу в різних сферах суспільства. У даному підході більше приділяється уваги мові та культурі національних меншин. Одним із завдань такого підходу є забезпечення міжгрупових, міжрасових контактів, які дозволять учням краще підготуватися до життя в поліетнічному суспільстві [15].

Отже найважливішим елементом полікультурного підходу є заохочення учнів до міжкультурних зв'язків і надбання нових знань про інші культури, гуманних відносин, загальнолюдських цінностей та досвіду. Ще в початковій школі учні набувають навички адаптації до різних культурних та національних особливостей. Ця робота проводиться на когнітивному рівні, а потім її результати застосовуються на практичному і емоційному рівнях. Такі цінності як солідарність, повагу, співпереживання, толерантність можливо прищепити учням, якщо їх навчать розвивати такі вміння, як співробітництво, комунікацію та критичний аналіз.

Соціально-груповий напрям соціалізації навчання та виховання дітей у загальноосвітніх школах США різних культурно гетерогенних, етнічних груп значною мірою також ґрунтуються на двох підходах, а саме: полікультурному та соціал - реконструктивістському.

Представники полікультурного підходу в цьому контексті вважають за необхідне використання науково-інформаційних технологій та забезпечення додатковими навчальними матеріалами учнів вихідців з національних меншин з урахуванням їх здібностей, які відповідають загальним вимогам шкільних програм. Саме вчитель, на їхню думку, має визначити форми та методи навчальної діяльності таких учнів. Соціал реконструктивістський підхід базується на врахуванні людських стосунків між білими учнями та темношкірими. Американські освітяни підкреслюють, що головною метою школи є забезпечення поваги і терпимості учнів із різних національних груп. Акцент робиться на добрих стосунках між усіма учнями, зменшенні стереотипів і упереджень, командна співпраця (cooperative learning) і проблемне навчання. Такі форми роботи у навчанні розглядаються як такі, що розширюють кругозір і допомагають учням виробити почуття емпатії і сприйняття інших. Командна співпраця є стратегією у навчанні. Школярі працюють у невеликих групах. Вони мають різні знання. У створенні таких груп та специфічної атмосфери до уваги беруться чотири принципи: зміст, конструювання, співпраця і спілкування. Кожен член учнівської команди відповідає не тільки за свої успіхи, а й допомагає своїм товаришам досягти успіху. Учасники такого процесу прагнуть до взаємної вигідної співпраці. [9].

Отже, з такої точки зору, систематична та послідовна робота в річищі цього підходу забезпечить особливі специфічні потреби та інтереси учнів – вихідців з національних

меншин у полікультурне середовище, яким є клас, і послужить зменшенню стереотипізації та упереджень.

Конструктивізм і проблемне навчання є необхідним методичним прийомом у процесі соціалізації учнів – вихідців із національних меншин в американському шкільництві. Конструктивізм, в основу якого покладена ідея щодо активної участі людини в створенні та конструюванні знань. Навчання розглядається прихильниками, як безперервний процес створення людиною нових розумових конструктів, зв'язків між ними, конструювання розумових систем, поєднаних генеральними поняттями та ідеями.

Застосування педагогом проблемного навчання змінює звичну для учня ситуацію, характер його діяльності, ставить його в іншу позицію. Таким чином, учень перестає бути «пасивним глечиком», в якій «вливають чергову порцію знань», а стає активним учасником навчального процесу [9]. Це отримало визнання в американській освіті.

Політично-правовий напрям соціалізації учнівської молоді - це створення особистісних передумов поступового входження школярів у множину громадянських, юридично-правових та адміністративно-управлінських відносин [3 с. 171].

Слід відмітити, що в США існує соціальний інститут, який займається питаннями громадянськості - Організація конституційних прав. Основною метою цієї організації є дослідження суспільної думки всіх без винятку школярів щодо потреб суспільства. Спеціальні завдання, пристосовані до учнів з різних етнічних груп, дозволяють вивчати документи та проблемні ситуації відповідно до американського суспільства [10].

За переконанням канадського науковця Кимлічка (Kymlicka W.) необхідно, щоб політики та освітяни переосмислили: чи морально, щоб національні меншини стали "мультикультурними". Тобто вони повинні дивитися на націоналізм меншин із своїх власних умов та знали характер їхнього самостійного прагнення до життя та взаєморозуміння з титульними американцями. Шлях для досягнення інтеграції національних меншин у багатокультурне суспільство може бути більш складним, а в деяких відносинах менш ліберальним, ніж ті, які домінуюча нація може прийняти. [13, с. 291].

Слід зазначити, що у наш час державні органи управління США ставлять перед школярами наступні цілі: виховання громадянина, професійна орієнтація, визнання цінністю власну гідність, усвідомлення таких соціальних цінностей як повага до інших людей, співдружність, патріотизм. [5].

Американськими вченими визнано, що основним завданням освіти є підготовка кожного учня у ставленні до своїх обов'язків, як громадянина. Дійсно, потрібно зробити громадянську шкільну освіту обов'язковою для всіх без винятку школярів. Громадянська освіта виходить далеко за рамки "цивільного права". Така освіта є не тільки питанням навчання основним ідеям політичного життя американського суспільства. Вона також включає діапазони гідності та лояльності, які глибоко пов'язані з демократичними правами американських громадян. Учні набувають цих прав у школі. Вони впроваджуються у всій шкільній системі освіти. Метою такого виховання є: визначити, які предмети викладаються у школі, як їх вивчають учні і в яких класах за расовою приналежністю вони викладаються. У цьому розрізі громадянська освіта не є ізольованою підмножиною навчальних програм, а скоріше є однією з упорядкованих цілей, принципів та форм усього навчального курсу. Проте було б нереалістично очікувати, щоб школи самі по собі розвивали вміння, навички та гідність школярів, які необхідні для демократичного суспільства. Діти вчать бути відповідальними громадянами не тільки в школах, а й у сім'ї, міжнаціональних групах та в суспільстві в цілому. Не лише школи є основним інструментом для навчання громадянської освіти. Проте, на думку Кимлічка, школи є незамінні та необхідні [13, с.293]. Продовжуючи цю думку, учений підкреслює, що громадянська освіта як шкільний предмет передбачає не лише надання знань про політичні відносини, а й формування характеру учня, його громадянських та демократичних чеснот [13, с. 196].

Необхідно наголосити на тому, що велику увагу громадянському вихованню приділяли

президенти Сполучених Штатів Америки. Наприклад, Дж. Буш висунув програму “Стратегія освіти” [14]. Основною метою цієї програми є те, що американська держава повинна стати світовим еталоном. У цьому документі також йдеться про те, що виховання та навчання повинні вийти за межі школи.

Серед інших форм шкільної практики є суспільно корисна волонтерська діяльність. Можливий вихід із ситуації педагоги вбачають у добре організованому позашкільному дозвіллі дітей, членами яких є значна кількість учнів – вихідців з національних меншин, що може запобігти небезпечним та девіантним проявам поведінки молоді. Плюралістичне та полікультурне американське суспільство безпосереднім чином вплинуло на ту обставину, що у США існує велика кількість організацій, які використовують у своїй роботі метод скаутингу. До таких об’єднань, зокрема, належать: організації “Бойскаути Америки”, “Дівчата-скаути США”, організації скаутів етнічних громад США - Угорська скаутська асоціація, український Пласт, Національний єврейський комітет зі скаутингу та багато інших.

Різні форми позакласної роботи (підготовка та проведення різноманітних національних свят, конкурси патріотичних пісень, клятва відданості американському прапору та символіка шкіл) формують в учнів-вихідців із національних меншин, почуття гордості за школу, допомагають формувати патріотичні якості громадянина США та сприяють демократичній поведінці учням різних етнічних конфесій. Одним із головних елементів у системі громадянського та патріотичного виховання є “Програма громадянського виховання”, яка починається у початковій школі з бесід про прапор, вивчення гімну й триває у середніх і старших класах, де вивчаються такі спеціальні курси, як “Американський уряд”, “Американські закони”, “Міжнародні відносини”, які інтегровані в “Історію” та інші суспільні науки [6]. У зв’язку з цим є необхідність введення у шкільний курикулум наступних американських програм, таких як наприклад, «Навчання демократії», «Голоси любові й братерства», «Навчання для взаєморозуміння», «Дослідження громадської думки», «Міжнародне громадянство», із використанням навчально-виховного потенціалу з предметів «Громадянознавство», «Релігієзнавство», «Історія» [6].

Залучення вчителів, адміністраторів, членів шкільних рад та громадськості до навчання та виховання учнів з різних етнічних меншин мають особливе значення в управлінні шкільним процесом. У цьому розумінні можна сказати, що американські вчителі, які викладають у школах громадянознавство, прагнуть навчати учнів виконувати свої громадянські обов’язки та залучати їх до активної участі в житті класу, школи та суспільства. Громадянська освіта покликана озброїти всіх без винятку школярів умінням учитися, розуміти взаємозалежності між явищами та процесами сучасного світу й розв’язувати проблеми регіонального, національного та інтернаціонального масштабу. Основним у навчанні дітей з різних культурних груп є положення про те, що обсяг знань, які подаються в школі, є важливим для засвоєння всіма учнями і є необхідною умовою їх шкільного життя та подальшої соціалізації [1, с.61].

Висновки. Одним із прикладів успішного практичного вирішення завдань навчання та виховання “американського громадянина” є соціально – педагогічний досвід США, який базується на засвоєнні необхідного рівня володіння англійською мовою учнями –вихідцями з національних меншин, а також включення розділів у програми дисциплін: «Навчання демократії», «Голоси любові і братерства», «Навчання для взаєморозуміння», «Дослідження громадської думки», «Міжнародне громадянство», із використанням навчально-виховного потенціалу з предметів: «Громадянознавство», «Релігієзнавство» та інші.

Соціалізаційна компетентність базується на науковому аналізі теоретико-методологічних підходів до соціалізаційної особистості, де серед головних напрямів роботи є *політично-правови*, *міжособистісний*, *соціально-груповий напрями соціалізації* з учнями-вихідцями із національних меншин у закладах загальної середньої освіти США. Ці напрями були враховані при розширенні громадянських прав даної категорії учнів; чинників

демографічних змін; освітньої політики; соціальної політики; відсутності взаємодій серед культурно різноманітних груп.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Заболотна О. А. Американський досвід шкільної соціалізації: спостереження і роздуми. – 2007. – Київ: Інсайт – плюс, 2008. – 167 с.
2. Кремень В. Розвиток освіти в Україні в контексті загально цивілізаційних змін. – Луцьк: РВВ “ Вежа “, 2007. – 44с.
3. Лавриченко Н.М. Проблеми гуманістичного спрямування шкільної соціалізації: педагогічні роздуми і нотатки. – Київ: Інсайт – плюс, 2006. – 279 с.
4. Москаленко В.В. Соціальна психологія: Підручник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2005. - 624 с.
5. Дмитриев Г.Д. Многокультурное образование. - М.: Народное образование, 1999.
6. Флауерс Н. Права человека, США. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.usinfo.state.gov/journals/itdhr/0302/ijr/flowers.htm-18k>].
7. Чагилов В.Р. Проблема политизации этнической идентичности (старые парадигмы и новейшие вызовы): Монография / Моск. пед. гос. ун-т. – М.: Прометей, 2000.
8. Banks J. Multiethnic Education: Theory and Practice. – Boston; Allyn and Bacon, 1981. – 326p.
- 9.Characteristics of constructivist Learning & Teaching [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucs.mun.ca/~emurphy/stemnet/cle3.html>.
10. Clinton P. President Clinton’s call to action / P. Clinton // The Educational digest. – 1999. – Vol. 62, № 8 – P. 4–7
11. Gollnick D.M. Multicultural education // Viewpoints in Teaching and Learning. -1980. -V.56-№1. – P. 1–17
12. Gorski P. Multicultural Philosophy Series, Part 1: A Brief History of Multicultural Education [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.mhhe.com/socscience/education/multi>.
13. Kymlicka W. Nationalism, Multiculturalism, and Citizenship. – 2001. - 196 p.
14. The National Education Goals Report. – Wash., DC : [s. n.], 1995. – 43 p.
- 15.Ogbu, J. U. Variability in minority student population: A problem in search of an explanation // In E. Jacob, C. Jordan Minority education: Anthropological perspectives. – Norwood, NJ: Ablex, 1996. – P. 83-111.
16. Olneck M. Immigrants and education // In J. Banks and CM. Banks, Handbook of research on multicultural education. – New York: Macmillan, 1995.
17. Sleeter Ch.E., Grant C A. An analysis of multicultural education in the United States // Harvard Educational Review. – 1987. – V.57 – №4. – P. 421–444.

Без рецензії.